

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

DOI: 10.31499/2519-2035.14.2026.358617

УДК 94(47)"1939/1940":355.01-025.26]:070 (477.46)](045)

Петро ГОРОХІВСЬКИЙ,
orcid.org/0000-0003-1943-8240
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії
та методик навчання
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
(Україна, Умань)
gopeiv@gmail.com

ЕЛЕМЕНТИ «ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ» У РАДЯНСЬКО-ФІНСЬКІЙ ВІЙНІ 1939–1940 РР. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ МІСЦЕВОЇ ПРЕСИ). ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ

У статті проаналізовано елементи «гібридної війни» у ході радянсько-фінської війни 1939–1940 рр. на основі матеріалів місцевої преси. Особливу увагу зосереджено на інформаційно-пропагандистській політиці радянського уряду, механізмах маніпуляції громадською думкою, формуванні образу ворога, легітимації військової агресії та використанні риторики «визвольної місії» й «захисту населення».

У статті здійснено порівняльний аналіз проявів радянської інформаційної війни з сучасними формами гібридної війни Російської Федерації проти України. Виявлено сталі наративні моделі, технології дезінформації та пропагандистські прийоми, що свідчать про історичну спадковість гібридних методів ведення війни.

У підсумку зроблено висновок, що радянсько-фінська війна 1939–1940 рр. була проявом однієї з перших повноцінних реалізацій «гібридної війни» СРСР у ХХ ст. Вона, фактично, стала своєрідною матрицею гібридної агресії, де військова складова синхронно діяла з пропагандою, економічним, політичним, дипломатичним, психологічним тиском. Вона стала історичним шаблоном, який у модифікованому вигляді Росія використовує й сьогодні.

Ключові слова: радянсько-фінська війна 1939–1940 рр., «гібридна війна», регіональна преса, Хрystинівський район, інформаційна політика, пропаганда, історичні паралелі.

Petro HOROKHIVSKYI,
orcid.org/0000-0003-1943-8240
PhD in Pedagogical Sciences,
of the World History and Methodology Department
of Pavlo Tychyna Uman State
Pedagogical University
(Ukraine, Uman)
gopeiv@gmail.com

ELEMENTS OF «HYBRID WARFARE» IN THE SOVIET–FINNISH WAR OF 1939–1940 (BASED ON MATERIALS FROM THE LOCAL PRESS) HISTORICAL PARALLELS

The article provides a comprehensive analysis of the specific features of how the events of the Soviet–Finnish War of 1939–1940 were covered in the regional periodical press of the Khrystynivka district. The study is based on materials from local newspapers, which constitute an important historical source for examining the mechanisms of public opinion formation, ideological influence on the population, and memory policy under the conditions of the Soviet totalitarian regime. A significant aspect of the research is the identification of elements of “hybrid warfare” in Russia’s contemporary war of aggression against Ukraine, elements that the USSR attempted to implement during the Soviet–Finnish War of 1939–1940.

The aim of the article is, on the basis of materials from the local press, to determine the nature, content, and orientation of publications on the Soviet–Finnish conflict, to identify the specific features of the transmission of the all-Union propaganda narrative at the local level, and to trace the continuity of Soviet’s aggressive foreign policy.

Particular attention is paid to the analysis of thematic emphases, the construction of an enemy image in the public consciousness, and the methods of legitimizing military actions that were employed in publications addressed to the population of the Khrystynivka region.

The application of the principles of historicism and objectivity, along with methods of source studies, comparative-historical analysis, and discourse analysis, made it possible to trace the dynamics of the informational content of newspaper materials throughout the military campaign and to identify discrepancies between the actual events of the war and their official interpretation in the local press.

The study of the wartime theme contributed to the introduction into scholarly circulation of little-known materials from the local periodical press of the Khrystynivka district that had not previously been the subject of specialized historical analysis in the context of the Soviet–Finnish War. It also made it possible to expand understanding of the regional dimension of Soviet information policy and to deepen insight into the role of the local press as an instrument of ideological influence and the formation of collective memory.

Particular importance within the framework of this study is attached to clarifying the historical parallels between the USSR’s war against Finland and the contemporary Russian–Ukrainian war. Comparative analysis makes it possible to identify the continuity of imperial political logic, the similarity of instruments of informational influence, the mechanisms of constructing an enemy image, and the practices of legitimizing aggression in the international arena.

The conclusions made it possible to emphasize the relevance of the historical “lessons” of the Soviet–Finnish War of 1939–1940 for a contemporary understanding of the direction of the Russian Federation’s aggressive foreign policy, to clarify issues related to modern warfare, propaganda, and information security, and to underscore the importance of incorporating regional sources in order to reconstruct a more comprehensive and multidimensional picture of the past.

Keywords: Soviet–Finnish War of 1939–1940, «hybrid warfare», regional press, Khrystynivka district, Soviet propaganda, information policy, historical parallels.

Постановка проблеми. Сучасна російсько-українська війна, що розпочалася з 2014 р. і переросла у 2022 році у повномасштабну, засвідчила, що збройна агресія Російської Федерації не обмежується застосуванням регулярних військ і класичних воєнних операцій. Вона супроводжується комплексним використанням інформаційного тиску, політичних маніпуляцій, економічного шантажу, дипломатичного прикриття та спеціальних операцій, які у своїй сукупності формують явище «гібридної війни».

Показовим у цьому контексті є радянсько-фінська війна 1939–1940 рр., яку можна розглядати як один із ранніх прикладів системного застосування її елементів. Радянський Союз поєднав відкриту військову агресію з потужною пропагандистською кампанією, спробами політичної легітимації вторгнення через створення маріонеткових структур влади, інформаційною дискредитацією керівництва Фінляндії та маніпуляціями у міжнародному дипломатичному просторі. Формування так званого «уряду народної Фінляндії» в Теріюкі, риторика «захисту братнього народу» й виправдання агресії потребами безпеки Ленінграда стали ключовими інструментами радянської гібридної стратегії.

Аналіз використання елементів «гібридної війни» набуває особливої актуальності в умовах російсько-української війни ХХІ століття. Російська Федерація активно відтворює радянські підходи, застосовуючи концепцію «захисту російськомовного населення», створення квазідержавних утворень на окупованих територіях, масовані інформаційно-психологічні операції та використання історичних наративів як інструменту виправдання агресії. Отже, сучасна «гібридна війна» РФ проти України постає як еволюція радянської воєнно-політичної спадщини.

Аналіз досліджень. Проблемі радянсько-фінської війни 1939–1940 рр. присвячено чимало праць багатьох вчених. Матеріали про неї приховувалися із-за невдач Червоної Армії, а окремі дослідження репрезентували лише досягнення військ РСЧА (Гетьманчук, 2006).

У сучасних дослідженнях українських і зарубіжних авторів акценти зміщуються на аналіз основних причин, природи, наслідків радянсько-фінляндської війни 1939–1940 рр. та інших маловивчених проблем радянсько-фінляндського збройного протистояння.

Значну увагу до цієї війни приділили українські історики. Це праці М.П. Гетьманчука (Гетьманчук, 2006), В. А. Гриневича (Гриневич, 2012), В. Жежери (Жежера, 2012), Д. В. Ковальова (Ковальов, 2016), П. Кралюка (Кралюк, 2019), П. Шурхала (Шурхало, 2019), та інших (Донченко, 2019).

Важливим джерелом для написання даного дослідження стали матеріали періодичної преси, зокрема, газети «Колгоспник Христинівщини» та «Христинівський залізничник» за 1939–1940 рр. минулого століття. Аналіз матеріалів цих газет показує, як СРСР реалізовував на практиці елементи гібридної війни, поєднані з воєнною агресією. Це дасть можливість зрозуміти як сучасна Російська Федерація використовує їх у війні проти України. Це зумовлює актуальність даної роботи.

Мета статті. Метою цієї статті є дослідження на основі матеріалів місцевої преси реалізації елементів гібридної війни в радянсько-фінському конфлікті 1939–1940 рр. та виявлення історичних паралелей із сучасною російсько-українською війною.

Виклад основного матеріалу. Війна Радянського Союзу з Фінляндією була не випадковістю, а логічним проявом зовнішньої політики СРСР напередодні Другої світової війни: політики розширення впливу, перегляду кордонів і забезпечення своїх геополітичних цілей шляхом військової сили. Війна стала наслідком поєднання безпекових, територіальних і політичних амбіцій СРСР та опору Фінляндії спробам їх реалізації.

Основними проявами зовнішньої політики СРСР у кінці 30-х рр. були: політична експансія СРСР після поділу «сфер впливу» з Німеччиною, силовий тиск на сусідні держави, з метою розмістити на їх території радянські військові бази, створення буферної зони підконтрольних територій, поєднання дипломатії й сили: спочатку використання переговорів та пред'явлення ультимативних вимог, а після відмови – збройне втручання (Кралюк, 2019).

Про перебіг переговорів потягом жовтня й листопада 1939 р. між фінським і радянським урядами свідчить уміщений у газеті «Колгоспник Христинівщини» аналіз доповіді Голови РНК СРСР і Наркома Закордонних справ В. Молотова на засіданні 5-ї сесії Верховної Ради СРСР від 3 листопада 1939 р. Серед брехливих тверджень про миролюбну політику СРСР і агресивні устремління Англії і Франції, він дав розгорнуту характеристику відносинам з Фінляндією і озвучив вимоги передати взамін на певні північні території СРСР частину Карельського перешийка та дозволити розміщення радянських військових баз, відсунути кордон від Ленінграда, вважаючи це загрозою безпеці міста.

В. Молотов їдко висміяв так звану брехню закордонної преси, що СРСР хоче відібрати м. Вііпурі (Выборг), північну частину Ладозького озера, передачі Аландських островів тощо, назвавши ці твердження «чистою вигадкою і брехнею»... (Про зовнішню, 1939).

У той же час СРСР активно здійснював підготовку до вторгнення у Фінляндію. Уздовж радянсько-фінського кордону концентрувалися радянські війська, будувалися комунікації, готувалися плани наступу.

Крім воєнної підготовки керівництво СРСР активно використовувало вже напрацьовані у попередніх воєнних кампаніях елементи «гібридної війни». Аналіз матеріалів місцевої преси: «Колгоспника Христинівщини» і «Христинівського залізничника», дає можливість побачити, як втілювалися у життя інформаційний, політичний, правовий, психологічний, дипломатичний, і військовий елементи цього виду війни.

Базовим і системоутворюючим елементом радянської стратегії була *інформаційно-пропагандистська війна*. Вона проявлялася у створенні в уяві радянських людей образу неминучої загрози з боку Фінляндії і твердженні про війну як «необхідну оборону», у демонізації фінського уряду, який був перешкодою у «захисті фінського народу» тощо.

Напередодні війни радянське керівництво вдалося до випробуваного прийому: провести потужну підготовчу інформаційну обробку мізків власного населення. Районна газета «Колгоспник Христинівщини» твердила, що у Фінляндії проводиться шалена антирадянська кампанія: «Правлячі кола Фінляндії безперервно заохочують антирадянську пропаганду – преса, армія, школа. Офіційні правлячі кола Фінляндії твердять, що перерва переговорів з СРСР тимчасова» (Антирадянська кампанія, 1939). 20 листопада газета «Христинівський залізничник» опублікувала статтю ТАРС «Правлячі кола Фінляндії провокують війну з СРСР», у якій стверджується, що у Фінляндії відбувається справжній воєнний психоз: у штабі фінських збройних сил розробляються плани щодо війни з СРСР, у країні ведеться безперервна шовіністична пропаганда... Вищим керівництвом фінської армії заохочується система муштри, заснована на розпалюванні ворожнечі до радянського народу... (Правлячі кола, 1939).

Радянське керівництво через засоби масової інформації (у тому числі через місцеву пресу) намагалося легітимувати, оправдати воєнну агресію, як необхідність визволення фінського народу від «буржуазного», «антинародного», маріонеткового» уряду.

Наступні статті у місцевій пресі вказують на намагання створення радянською державою *формального юридичного обґрунтування для початку воєнної агресії*. Це, практично, є одним з ключових елементів гібридного характеру цього конфлікту. Мова йде про використання приводу (*casus belli*) для початку воєнних дій. Так про «зухвалу провокацію фінляндської вояччини» 28 листопада 1939 р. розповіла газета «Колгоспник Христинівщини»: «За повідомленням штабу 157 Ленінградського округу, 26 листопада були обстріляні радянські війська, які знаходились за кілометр від границі з Фінляндією, в результаті обстрілу 3 убитих червоноармійців та 7 поранено.

Провокація викликала обурення серед місцевого населення» (Зухвала провокація, 1939).

І тут же вміщено численні дописи про мітинги робітників христинівської залізниці, райвиконкому та інших організацій з різким засудження цієї «провокації» і виявленням готовності негайно виступити на захист соціалістичної батьківщини (Мельник, 1939).

Ряд статей у місцевих газетах показують, як радянське керівництво намагалося застосовувати такий елемент «гібридної війни» як *використання міжнародної дипломатії*. Зокрема, у газеті «Христинівський залізничник» від 30 листопада вміщена розширена стаття «Відповідь радянського уряду на ноту фінляндського уряду», у якій піддано критиці намагання фінської сторони доказати, що Майнільський інцидент не був зроблений з фінської сторони і тому не є ворожим актом проти СРСР. У ноті-відповіді СРСР це категорично опротестував, відкинув фінську пропозицію створити спільну комісію для розслідування цього випадку і заявив, що СРСР надасть адекватну оцінку і відповідь на «глибоку ворожість фінляндського уряду до СРСР» (Відповідь, 1939).

1 грудня 1939 р. газета «Христинівський залізничник» вмістила «Промову по радіо Голови РНК СРСР тов. Молотова» щодо провокації в Майнілі. Він рішуче засудив агресивні дії фінляндської сторони і піддав критиці «за злісний наклеп» іноземну пресу, яка стверджує що СРСР ставить цілі загарбання або приєднання фінляндської території. ...Це брехливі твердження, бо ми вважаємо Фінляндію незалежною і суверенною державою...» (Промова, 1939).

СРСР проводив подвійну дипломатію: публічно декларував прагнення до миру і паралельно готував і здійснював військову агресію, використовував механізми міжнародного тиску та дезінформації. Зокрема, в газеті «Колгоспник Христинівщини» від 3 грудня 1939 р. розповідається про прийом тов. Молотовим американського посла п. Штейнгарта і запевнення його, що СРСР не втручається у внутрішні справи Фінляндії і поважає її суверенітет, а все те, що там відбувається, то є «внутрішнім фінляндським конфліктом»... (Прийом, 1939).

Ті ж самі наративи радянські дипломати поширювали на міжнародній арені, паралельно намагаючись мінімізувати зовнішню допомогу Фінляндії країнами Скандинавії. Про це говориться у статті «До радянсько-шведських і радянсько-норвезьких відносин» у газеті «Колгоспник Христинівщини» від 3 грудня 1939 р. (До радянсько-шведських, 1939). Тобто ці публікації стверджують, що СРСР активно використовував такий елемент «гібридної війни» як *маніпуляція міжнародною реакцією на дії СРСР*.

Про те, що керівництво Радянського Союзу використовувало такий елемент «гібридної війни» як *псевдодержавна гібридна стратегія*, свідчить негайне створення маріонеткової альтернативної держави ««Фінляндська Демократична Республіка», очолюваної фінським комуністом Отто Куусіненем і моментальне її визнання радянським керівництвом. Це дозволяло радянському керівництву оправдовувати факт агресії, представляти війну як «внутрішній конфлікт», легалізувати вторгнення з формально-правової точки зору.

Відповідно, це знайшло своє відображення у місцевій пресі: «...1 грудня у місті Терріюкі утворився новий уряд Фінляндії, який випустив декларацію з викладом своєї програми» (Утворення, 1939). Також були статті від 5 грудня 1939 р., які повідомляли про укладення договору про взаємодопомогу і дружбу між двома державами (Декларація, 1939).

Деякі елементи «гібридної війни» СРСР проти Фінляндії були менш помітними і не передбаченими для їх оприлюднення у засобах масової інформації. Це *підривна діяльність і агентурні мережі, психологічний тиск і демонстрація «переваги сил», економічно-ресурсний тиск* та інші.

Проте явним елементом, який активно відображався у ЗМІ, це *військова складова* як частина гібридної моделі зовнішньополітичного курсу СРСР. Публікацій у пресі на початку було багато, бо були великі надії на швидку перемогу над слабким противником. «Блискавична війна» мала закінчитися до 21 першого грудня 1939 р., до 60-річчя з дня народження Й. Сталіна. Практично у кожному номері місцевих газет публікувалися Оперативні зведення штабу Ленінградського воєнного округу з переможними реляціями (Оперативні зведення, 1939, 1940), аж поки у середині грудня фінські війська не розгромили під Суомусалмі 163-ю стрілецьку дивізію, а потім на Раатській дорозі – 44-у дивізію ім. М. Щорса. Наступ призупинився і призупинилися переможні дописи.

Важливою складовою цього елемента «гібридної війни» було *замовчування реальних втрат Червоної армії*. Показовою є стаття у газеті «Колгоспник Христинівщини» від 16 січня 1940 р «Спростування штабу Ленінградського військового округу» про нібито брехливі твердження фінської, французького видання Гавас та інших зарубіжних видань про повний розгром 44-ї дивізії (Спростування, 1940).

Але у газеті була опублікована стаття «Від перемог і до перемог», у якій зазначалося: «...Бійці і командири Червоної армії проявляють зразки мужності і героїзму, подаючи допомогу фінському народові, що бореться за демократію і незалежність проти своїх запеклих ворогів – маннергеймів і таннерів» (Від перемог, 1940).

Також появилася багато дописів у рубриці «Листи з Червоної армії». Як наприклад, лист червоноармійця П. Інтюка до своїх односельців с. Івангород, у якому він писав: «...Перебуваю я тепер на фронті. Наша артилерія, де я служу, громить білофінів, аж пір'я з них летить»...(Інтюк, 1940).

Війна тривала 105 днів. СРСР втратив за різними підрахунками, від 126 тис. до 422 тис. солдатів, а разом з пораненими, обмороженими і полоненими – від 422 до 722 тис. солдатів (Донченко, 2019: 90). І хоча вдалося змусити Фінляндію піти на укладення миру, вирішити територіальні питання, це була «піррова перемога», ганебна, тому її ніколи не згадували і не святкували.

Величезними були втрати на дипломатичному рівні, оскільки СРСР був виключений з Ліги Націй як агресор і поставлений на один рівень з нацистською Німеччиною. Ця війна підштовхнула А. Гітлера до нападу на СРСР, якого він охарактеризував як «глиняного колоса», що потягнуло за собою багатомільйонні людські жертви.

Після розпаду СРСР Російська Федерація успадкувала не лише економічні активи, але й зовнішньополітичні амбіції і агресію. Після приходу до влади В. Путіна і його однодумців Росія розпочала активно застосовувати елементи «гібридної війни», які вона використала для підготовки до війни і як супровід збройної агресії проти України.

Порівняльний аналіз російсько-фінської війни 1939–1940 років та сучасної війни Росії проти України дозволяє виокремити низку стійких закономірностей у зовнішньополітичній та військовій стратегії російської держави. Незважаючи на відмінності історичного контексту, міжнародної системи та рівня технологічного розвитку, обидві війни демонструють подібну логіку дій агресора, що поєднує військову силу з інформаційними, політичними, економічними, правовими та психологічними інструментами. Порівняння двох воєн дозволило виокремити наступні паралелі.

1. Провокація як інструмент легітимації агресії

Цю функцію у сучасній російсько-українській війні виконують заяви про нібито «обстріли Донбасу» («восем лет дамбілі Бамбас»), «терористичні акти» або «геноцид російськомовного населення». В обох випадках створення штучного приводу до агресії слугувало засобом перекладання відповідальності за агресію на державу-жертву.

2. Недооцінка оборонного потенціалу супротивника

У плануванні російської кампанії проти України у 2022 р. передбачалося швидке захоплення ключових політичних центрів. В обох випадках агресор зіткнувся з несподівано високим рівнем національної мобілізації та стійкості оборони.

3. Інформаційно-пропагандистський супровід війни

У сучасній війні проти України Російська Федерація використовує риторику загрози з боку НАТО, «утисків російськомовного населення» чи «неонацизму», наративи «денацифікації» та «демлітаризації», супроводжувані суворим контролем інформаційного простору всередині своєї країни. Відбувається системна підміна понять і перекручення реальності з метою легітимації воєнних дій у свідомості власного населення і намагання ввести в оману світ.

4. Створення маріонеткових політичних утворень

У контексті російсько-української війни аналогічну роль відіграють квазідержавні утворення на окупованих територіях України, включно з так званими «ДНР» і «ЛНР», а також окупаційні адміністрації, легітимізовані через псевдореферендуми. Цей механізм дозволяє агресору представити міждержавний конфлікт як внутрішньополітичний, як засіб маскуванню агресії та підриву міжнародно-правових норм.

5. Дегуманізація противника

У сучасній російській риториці українці постають як «нацисти», «маріонетки Заходу» або як спільнота, позбавлена права на власну державність. Дегуманізація противника є ключовим психологічним механізмом, що сприяє виправданню масового насильства.

6. Поєднання воєнного терору з інформаційним запереченням

Аналогічна практика спостерігається у сучасній війні проти України, де масовані удари по цивільній інфраструктурі поєднуються з офіційним запереченням воєнних злочинів або перекладанням відповідальності на українську сторону.

7. Використання дипломатії як тактичного інструмента

У сучасній війні Росія використовувала переговори та міжнародні угоди як засіб виграшу часу і досягнення оперативних переваг. Дипломатія розглядається не як механізм врегулювання проблем, а як елемент гібридної стратегії.

8. Маніпуляція нормами міжнародного права

У сучасному випадку Російська Федерація систематично порушує норми міжнародного права, намагається використати міжнародні інституції для інформаційних маневрів, затягування часу, дезорієнтації партнерів і зменшення зовнішнього тиску.

Висновки. Радянсько-фінська війна 1939–1940 рр. була проявом однієї з перших повноцінних реалізацій «гібридної війни» СРСР у ХХ ст. Вона, фактично, стала своєрідною матрицею гібридної агресії, де військова складова синхронно діяла з пропагандою, економічним, політичним, дипломатичним, психологічним тиском. Вона стала історичним шаблоном, який у модифікованому вигляді Росія використовує й сьогодні.

Місцева преса Христинівського району Київської області виступає важливим історичним джерелом для дослідження російсько-фінської війни 1939–1940 років не лише як воєнного конфлікту, але й як інформаційно-ідеологічного явища.

Дослідження показує, що аналіз гібридних методів ведення СРСР війни у ХХ ст. дозволяє розпізнавати сучасні маніпуляції та пропагандистські стратегії РФ. Це має практичне значення для підготовки навчальних курсів з історії, контрпропаганди та медіаграмотності, що може бути важливим для наступних досліджень даної теми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- Антирадянська кампанія, 1939 – Антирадянська кампанія в Фінляндії. *Колгоспник Христинівщини*. 1939. 18 листопада.
- Від перемог, 1940 – Від перемог і до перемог. *Христинівський залізничник*. 1940. 1 січня.
- Відповідь, 1939 – Відповідь радянського уряду на ноту фінляндського уряду. *Христинівський залізничник*. 1939. 30 листопада.
- Гетьманчук, 2006 – Гетьманчук М. П. Радянсько-фінляндська війна 1939–1940 рр. та особливості її відображення в сучасній російській історіографії. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 2006. № 555: Держава та армія. С. 112–113.
- Гриневич, 2012 – Гриневич В. А. Радянсько-Фінляндська війна 1939–1940. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Radiansko_finliandska_1939_1940
- Декларація, 1939 – Декларація Народного Уряду Фінляндії. *Колгоспник Христинівщини*. 1939. 4 грудня.
- Донченко, 2019 – Донченко С. Радянсько-фінська війна. Дніпровський державний технічний університет. *ГРАНІ*. Том 22 № 6. 2019. С. 86–95.
- До радянсько-шведських, 1939 – До радянсько-шведських і радянсько-норвезьких відносин. *Колгоспник Христинівщини*. 1939. 3 грудня.
- Жежера, 2012 – Жежера В. У Фінляндії загинуло більше, ніж в Афганістані. *Gazeta.ua*. 2012. 4 грудня.
- Зухвала провокація, 1939 – Зухвала провокація фінляндської воячини. *Колгоспник Христинівщини*. 1939. 28 листопада.

- Інтюк, 1940 – Інтюк П. Лист з Червоної Армії. *Колгоспник Христинівщини*. 1940. 16 лютого.
- Ковальов, Якуба, 2016 – Ковальов Д., Якуба Ю. Як українці зупинили сталінську агресію у Фінляндії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA>
- Крالیук, 2019 – Крالیук П. Радянсько-фінська війна 1939–1940 років: уроки для сучасної України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30299641.html>
- Мельник, 1939 – Мельник Дамо по руках знахабнілим провокаторам війни. *Христинівський залізничник*. 1939. 28 листопада.
- Оперативні зведення, 1939, 1940 – Оперативні зведення штабу Ленінградського Військового Округу. *Колгоспник Христинівщини*. 1939. грудень. 1940. січень-березень.
- Правлячі кола, 1939 – Правлячі кола Фінляндії провокують війну з СРСР. *Христинівський залізничник*. 1939. 20 листопада.
- Прийом, 1939 – Прийом тов. Молотовим американського посла п. Штейнгарта. *Колгоспник Христинівщини*. 1939. 3 грудня.
- Про зовнішню, 1939 – Про зовнішню політику Радянського Союзу. *Колгоспник Христинівщини*. 1939. 3 листопада.
- Промова, 1939 – Промова по радіо голови Ради Народних Комісарів СРСР т. Молотова. *Христинівський залізничник*. 1939. 1 грудня.
- Спростування, 1940 – Спростування штабу Ленінградського Військового Округу. *Колгоспник Христинівщини*. 1940. 20 січня.
- Утворення, 1939 – Утворення нового уряду Фінляндії. *Колгоспник Христинівщини*. 1939. 3 грудня.
- Шурхало, 2019 – Шурхало Д. Українці в радянсько-фінській війні. *GRANI*. 22(6) 2019. URL: <https://www.Radiosvoboda.org/a/28180903.html> www.grani.org.ua 95.

REFERENCES

- Antyradianska kampaniia, 1939 – Antyradianska kampaniia v Finliandii [Anti-Soviet Campaign in Finland]. *Kolhosponyk Khrystynivshchyny*. 1939. 18 lystopada [in Ukrainian].
- Vid peremoh, 1940 – Vid peremoh do peremoh [From Victory to Victory]. *Khrystynivskiy zaliznychnyk*. 1940. 1 sichnia [in Ukrainian].
- Vidpovid, 1939 – Vidpovid radianskoho uriadu na notu finliandskoho uriadu [The Response of the Soviet Government to the Note of the Finnish Government]. *Khrystynivskiy zaliznychnyk*. 1939. 30 lystopada [in Ukrainian].
- Hetmanchuk, 2006 – Hetmanchuk, M. P. Radiansko-finliandska viina 1939–1940 rr. ta osoblyvosti yii vidobrazhennia v suchasni rosiiskii istoriohrafii [The Soviet–Finnish War (1939–1940) and Its Interpretation in Contemporary Russian Historiography]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnikha”*. 2006. No. 555: Derzhava ta armiia. S. 112–113 [in Ukrainian].
- Hrynevych, 2012 – Hrynevych, V. A. Radiansko-Finliandska viina 1939–1940 [The Soviet–Finnish War of 1939–1940]. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Radiansko_finliandska_1939_1940 [in Ukrainian].
- Deklaratsiia, 1939 – Deklaratsiia Narodnoho Uriadu Finliandii [Declaration of the People’s Government of Finland]. *Kolhosponyk Khrystynivshchyny*. 1939. 4 hrudnia [in Ukrainian].
- Donchenko, 2019 – Donchenko, S. Radiansko-finska viina [The Soviet–Finnish War]. *Dniprovskiy derzhavnyi tekhnichnyi universytet. HRANI*. Tom 22, No. 6, 2019, S. 86–95 [in Ukrainian].
- Do radiansko-shvedskiykh, 1939 – Do radiansko-shvedskiykh i radiansko-norvezkiykh vidnosyn [On Soviet–Swedish and Soviet–Norwegian Relations]. *Kolhosponyk Khrystynivshchyny*. 1939. 3 hrudnia [in Ukrainian].
- Zhezhera, 2012 – Zhezhera, V. U Finliandii zahynulo bilshe, nizh v Afhanistani [More People Died in Finland than in Afghanistan]. *Gazeta.ua*. 2012. 4 hrudnia [in Ukrainian].
- Zukhvala provokatsiia, 1939 – Zukhvala provokatsiia finliandskoi voiachchyny [An Insolent Provocation by the Finnish Military]. *Kolhosponyk Khrystynivshchyny*. 1939. 28 lystopada [in Ukrainian].
- Intiuk, 1940 – Intiuk, P. Lyst z Chervonoj Armii [Letter from the Red Army]. *Kolhosponyk Khrystynivshchyny*. 1940. 16 liutoho [in Ukrainian].
- Kovaliov, Yakuba, 2016 – Kovaliov, D., Yakuba, Yu. Yak ukraintsi zupynyly stalinsku ahresiiu u Finliandii [How Ukrainians Stopped Stalin’s Aggression in Finland]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Radiansko-finska_viina [in Ukrainian].
- Kraliuk, 2019 – Kraliuk, P. Radiansko-finska viina 1939–1940 rokiv: uroky dlia suchasnoi Ukrainy [The Soviet–Finnish War of 1939–1940: Lessons for Contemporary Ukraine]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30299641.html> [in Ukrainian].
- Melnyk, 1939 – Melnyk. Damo po rukakh znakhbnilym provokatoram viiny [Let Us Strike the Hands of the Brazen War Provocateurs]. *Khrystynivskiy zaliznychnyk*. 1939. 28 lystopada [in Ukrainian].
- Operatyvni zvedennia, 1939, 1940 – Operatyvni zvedennia shtabu Leninhradskoho Viiskovoho Okruhu [Operational Reports of the Headquarters of the Leningrad Military District]. *Kolhosponyk Khrystynivshchyny*. 1939, hruden; 1940, sichen–berezen [in Ukrainian].
- Pravliachi kola, 1939 – Pravliachi kola Finliandii provokuiut viinu z SRSR [The Ruling Circles of Finland Are Provoking a War with the USSR]. *Khrystynivskiy zaliznychnyk*. 1939. 20 lystopada [in Ukrainian].
- Pryiom, 1939 – Pryiom tov. Molotovym amerykanskooho posla p. Shteynharta [Reception of the American Ambassador

Mr. Steinhardt by Comrade Molotov]. *Kolhosnyk Khrystynivshchyny*. 1939. 3 hrudnia [in Ukrainian].
Pro zovnishniu, 1939 – Pro zovnishniu polityku Radianskoho Soiuzu [On the Foreign Policy of the Soviet Union].
Kolhosnyk Khrystynivshchyny. 1939. 3 lystopada [in Ukrainian].
Promova, 1939 – Promova po radio holovy Rady Narodnykh Komisariv SRSR tov. Molotova [Radio Address by the
Chairman of the Council of People’s Commissars of the USSR, Comrade Molotov]. *Khrystynivskiy zaliznychnyk*. 1939.
1 hrudnia [in Ukrainian].
Sprostuvannia, 1940 – Sprostuvannia shtabu Leninhradskoho Viiskovoho Okruhu [Refutation by the Headquarters of
the Leningrad Military District]. *Kolhosnyk Khrystynivshchyny*. 1940. 20 sichnia [in Ukrainian].
Utvorennia, 1939 – Utvorennia novoho uriadu Finliandii [Formation of a New Government in Finland]. *Kolhosnyk
Khrystynivshchyny*. 1939. 3 hrudnia [in Ukrainian].
Shurkhalo, 2019 – Shurkhalo, D. Ukrainci v radiansko-finskii viini [Ukrainians in the Soviet–Finnish War]. *HRANI*.
Vol. 22, No. 6, 2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28180903.html> [in Ukrainian].

Перше надходження – 13.02.2026
Прийнято до друку – 24.03.2026
Оприлюднено на сайті – 06.05.2026

DOI: 10.31499/2519-2035.14.2026.358634
УДК 94:314.15-057.56(410)"2004/2016"

Вадим ДЕГТЯРЬОВ,
orcid.org/0009-0009-3829-3236
здобувач III (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
за спеціальністю 032 Історія та археологія
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка
(Україна, Суми)
vadymdehtiarov42@gmail.com

МІГРАЦІЙНИЙ ФАКТОР У ТРАНСФОРМАЦІЇ БРИТАНСЬКОГО ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ (2004–2016)

У статті досліджується структурна та ідеологічна трансформація британського євроскептицизму в період з 2004 по 2016 роки. Доводиться, що розширення ЄС 2004 р. та подальший демографічний шок стали ключовими каталізаторами зміни природи євроскептицизму, перетворивши його з елітарного політико-економічного дискурсу на потужний масовий рух. Злам традиційної «термостатичної моделі» реагування на міграцію внаслідок принципу вільного пересування в ЄС поглибив інституційну кризу та підірвав довіру до політичного істеблішменту. Аналізується роль асиметричного соціально-економічного впливу міграції та конструювання «етнічної загрози» в медійному просторі. Досліджено механізм концептуального злиття питань міграції та європейської інтеграції у масовій свідомості та їх успішну інструменталізацію Партією незалежності Сполученого Королівства (ПНСК). Робиться висновок, що неможливість врегулювати міграційну політику в межах ЄС стала однією з найважливіших чинників поразки євроінтеграційного курсу на референдумі 2016 р.

Ключові слова: Велика Британія, євроскептицизм, розширення ЄС 2004 р., Партія незалежності Сполученого Королівства, Брекзит, «термостатична модель».

Vadym DEHTIAROV,
orcid.org/0009-0009-3829-3236
PhD Student (Specialty 032 History and Archaeology),
Sumy State Pedagogical University
named after A.S. Makarenko
(Ukraine, Sumy)
vadymdehtiarov42@gmail.com